

Személyiségvédelem

Szerző: PRIBULA László

Rovat: Polgári eljárásjog

Rovatszerkesztő: HARSÁGI Viktória

Lezárás dátuma: 2022.08.18

Idézési javaslat: PRIBULA László: „Személyiségvédelem” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SULYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Polgári eljárásjog rovat, rovatszerkesztő: HARSÁGI Viktória) <http://ijoten.hu/szocikk/szemelyisegvedelem> (2023). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

Mindenki jogosult arra, hogy a személyiségevel saját maga rendelkezzen és ennek tiszteletben tartását másoktól megkövetelje. Ha mégis megsértik valakinek az emberi méltóságát vagy az azon alapuló valamely nevesített személyiségi jogát, úgy a sérelmet szenvedett fél jogosult a Polgári Törvénykönyvben meghatározott jogkövetkezmények – egyrészt a felróhatóságtól független szankciók: így a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítása, a jogsértés abbahagyása, a további jogsértéstől eltiltás, elégtétel adása, a sérelmes helyzet megszüntetése, a jogsértéssel elért vagyoni előny árendedése; másrészt a szubjektív szankciók: így a sérelemdíj és a kártérítés – érvényesítésére. A személyiségi jogvitákon alapuló polgári perek számos olyan sajátossággal bírnak, amelyek eltérnek az általános, a vagyoni igények érvényesítése iránti peres eljárások megoldásaitól. Több eljárási szabályt a személyiségi jogi perekben eltérően kell értelmezni, biztosítva ezáltal a különösen érzékeny jogviták hatékony elbírálását. Egyes kiemelt, különleges jogvédelmet megvalósító személyiségi jogi pereket – a sajtóhelyreigazítási pereket, a „képmáspereket” és a „gyűlöletbeszéd-pereket” – pedig a jogalkotó különleges perként is szabályoz, ezekben az általános perrendtől számos részben lényegesen eltérő eljárási eszközöket alkalmazva.

Tartalomjegyzék

1. A személyiségvédelem anyagi jogi alapja

2. A személyiségi jogi perek általános jellemzői

- 2.1. A „személyiségi jogi per” meghatározása
- 2.2. A „személyiségi jogi per” különleges eljárási szabályai
 - 2.2.1. Költségkedvezmények
 - 2.2.2. Hatáskör
 - 2.2.3. Pertárgyérték

3. Az egyes (különleges perként szabályozott) személyiségi jogi perek

- 3.1. Az egyes személyiségi jogi perek közös szabályai
- 3.2. A sajtóhelyreigazítási per
- 3.3. A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított per („képmásper”)
 - 3.3.1. A „képmásper” mint speciális személyiségvédelmi eszköz
 - 3.3.2. A pert megelőző eljárás
 - 3.3.3. Perindítás
 - 3.3.4. Utaló magatartás a sajtóhelyreigazítás szabályaira

3.4. A közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítése iránti per („gyűlöletbeszéd-per”)

3.4.1. A „gyűlöletbeszéd-per” rendeltetése, célja

3.4.2. Hatáskör és illetékesség

3.4.3. Kötelező egyesítés

3.4.4. A „gyűlöletbeszéd-per” egyéb eljárási szabályai

4. JEGYZETEK

1. A személyiségvédelem anyagi jogi alapja

[1] A polgári jog a személyiséget olyan kiemelt védendő értéként ismeri el, amely tiszteletben tartása mindenkinek a kötelezettsége. Abból indul ki, hogy minden természetes és jogi személy maga jogosult rendelkezni a fizikai, testi, lelki egységét jelentő személyiségéről, maga jelöli ki a beavatkozás határait. A személyiség valóságos társadalmi értékelésének, a személyiség akadálymentes érvényesülésének előfeltétele az ->**emberi méltóság** tiszteletben tartása. A személyiség értékének megfelelő érvényesítéséhez arra is szükség van, hogy a társadalmi egyedet emberként, önálló személyiségként elismerjük.^[1]

[2] Ha a személyiséget sérelem éri, a jogszabályoknak meg kell teremteni azokat a szankciókat, amelyek a sérelem kompenzálására, a további jogsértések megelőzésére, a társadalom rosszallásának kifejezésére alkalmasak. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:51. § (1) bekezdése szerint akit személyiségi jogában megsértenek, a jogsértés ténye alapján – az elévülési időn belül – az eset körülményeihez képest követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását; a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől; azt, hogy a jogsértő adjon megfelelő elégtételt, és ennek biztosítson saját költségén megfelelő nyilvánosságot; a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását és a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését vagy jogsértő mivoltától való megfosztását; azt, hogy a jogsértő vagy jogutódja a jogsértéssel elért vagyoni előnyt engedje át javára a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint. (Ezek a felróhatóságtól független szankciók.) Ezenkívül a Ptk. 2:52. § (1) bekezdése szerint akit személyiségi jogában megsértenek, ->**sérelemdíjat** követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemért, továbbá a Ptk. 2:53. § szerint aki személyiségi jogainak megsértéséből eredően kárt szenved, a jogellenesen okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől kárának megtérítését. (Ezek az úgynevezett szubjektív – a jogsértő oldalán a személyiségi jogsértés megvalósulása esetén is kimentést engedő – szankciók.) A személyiségi jog megsértésével így a sérelmet szenvedett félnek igénye keletkezik a jogkövetkezmények érvényesítésére; önkéntes jogkövetés hiányában az állam kötelezettsége a hatékony jogérvényesítés biztosítása.

[3] A személyiségi jogot érintő jogviták számos különleges ismervvel bírnak. A polgári eljárásjog ugyanis alapvetően a vagyoni jellegű, azaz meghatározott pénzösszegben kifejezhető, így objektíven mérhető igények érvényesítését modellezi. Ehhez képest az emberi lét, az emberi minőség értéke pénzben eleve meghatározhatatlan, objektív szempontok szerint mérhetetlen. A jogviták számos olyan körülmény értékelését várják el – személyes érzékenység, a közvetlen környezet reakciói, az élethelyzet elnehezdedése stb. –, amelyek a klasszikus vagyoni jogi konfliktusokban merőben szokatlanok. A személyiségvédelem ezért a polgári eljárásjogban is különleges szempontokat igényel.

2. A személyiségi jogi perek általános jellemzői

2.1. A „személyiségi jogi per” meghatározása

[4] A „személyiségi jogi per” fogalom használata a gyakorlatban nem tekinthető következetesnek. Az

eljárásjog a fogalom meghatározásához az anyagi jogi értelemben vett személyiségi jogi jogvitától részben eltérően közelít. A polgári anyagi jog a jogalanyok vagyoni – kötelmi jogi, dologi jogi, öröklési jogi –, valamint személyi állapoti és személyiségi jogviszonyait szabályozza; ebben az értelemben például a testi épséghez fűződő személyiségi jog sérelme miatt érvényesített sérelemdíjjal kapcsolatos jogvita személyiségi jogi jogvita. Az eljárásjogban a személyiségi jogi per fogalmát egy szűkebb és egy szélesebb értelemben határozzák meg. A szűkebb körű meghatározás szerint a személyiségi jogsértés alapján követelt sérelemdíj vagy (vagyoni) kár megfizetése, valamint a vagyoni előny átengedése iránti per nem minősül személyiségi jogi pernek. Mindez a polgári perrendtartásról szóló *2016. évi CXXX. törvény* (Pp.) értelmező rendelkezései között meghatározott – 7. § (1) bekezdés 18. pont – vagyoni jogi per fogalmából következik. Eszerint vagyoni jogi per az a per, amelyben az érvényesített igény a fél vagyoni jogain alapul vagy értéke pénzösszegben kifejezhető. Mindebből következően a személyiségi jogvitában a pénzösszegben meghatározható – azaz a vagyoni előny átengedése iránti és a szubjektív – szankciók érvényesítése esetén a per vagyoni jogi per, ezért személyiségi jogi per alatt azokat a pereket kell érteni, amelyekben a fél a személyiségi jogsértés felróhatóságától független – ide nem értve a vagyoni előny átengedése iránti – szankcióit érvényesíti.

[5] Ugyanakkor megfigyelhető, hogy létezik az ítéletek fogalomhasználatában egy szélesebb körű, az anyagi jogi rendelkezésekhez igazodó értelmezés is: ennek alapján „személyiségi jogi per” minden olyan per, amelyben a felperes a keresetében (az alperes a viszontkeresetében) a személyiségi jog bármely – akár felróhatóságától független, akár a szubjektív – szankcióját érvényesíti. Tekintettel arra, hogy a szűkebb körű értelmezés kizárólag a hatásköri szabályok alkalmazása tekintetében releváns sajátos vagyoni jogi per-fogalomból következik, a jelen szócikkben is indokolt – a hatásköri szabályok kivételével – az anyagi joghoz illeszkedő szélesebb körű értelmezés.

2.2. A „személyiségi jogi per” különleges eljárási szabályai

[6] A tágabb értelemben vett, a személyiségi jogsértés szankcióinak érvényesítésére irányuló személyiségi jogi pereket a jogalkotó nem találta indokoltnak a Pp. Hetedik Részében a különleges perek között szabályozni. A jogvédelem sajátossága miatt azonban elszórtan fellelhetők egyes, kifejezetten a személyiségi jogi perekre irányadó szabályok vagy olyan rendelkezések, amelyek alkalmazása a személyiségi jogi perekben az általánostól eltérő megoldásokat követel.

2.2.1. Költségkedvezmények

[7] A személyiségi jogsértések jogkövetkezményeinek érvényesítését a jogalkotó a tárgyi költségkedvezmények széles körű rendszerével kívánja elősegíteni. Az illetékekről szóló *1990. évi XCIII. törvény* (Itv.) 62. § (1) bekezdés f) pontja úgy rendelkezik, hogy a felet, ideértve a beavatkozót is, illetékfeljegyzési jog – amely alapján a Pp. 96. § (3) bekezdése értelmében mentes az illeték előzetes megfizetése alól – illeti meg, a jogegységi panasz eljárás kivételével a személyek polgári jogi védelmével kapcsolatos perben. A költségkedvezmény nem csupán a személyiségi jogsérelmet szenvedett félnek, hanem bármely félnek jár, így akár kiterjed a jogsértő magatartást tanúsító alperes által előterjesztett viszontkeresetre is. A beavatkozó javára biztosított kedvezmény is független attól, hogy melyik fél oldalán lép a perbe. Az előírás azonban nem rendelkezik arról, hogy mit ért a személyek polgári jogi védelme alatt: csak azokat a pereket sorolja ebbe a kategóriába, amelyekben a személyiségi jog pénzösszegben meg nem határozható felróhatóságától független szankcióit (is) érvényesítik, vagy a személyek polgári jogi védelmét megalapozza bármilyen – így pénzbeli – személyiségi jogi szankció érvényesítése iránti per. Bármely személyiségi jogsértés miatt indított pert ide kellene érteni a tárgyi illetékfeljegyzési jogot az egyes szankciók érvényesítésére korlátozó szűkítő feltétel hiányában. Ebben az esetben viszont következetlennek látszik az Itv. 62. § (1) bekezdés b) pontjának ugyanezen kör számára

tárgyi illetékfeljegyzési jogot biztosító rendelkezése a személy életében, testi épségében vagy egészségében okozott, illetve a vagyonában bekövetkezett olyan kár megtérítése vagy sérelemdíj megfizetése iránti igény felmerülésekor, amikor a személy élete, testi épsége vagy egészsége is veszélyeztetve volt; hiszen az élethez, testi épséghez és egészséghez fűződő jog is személyiségi jog, amely megsértése esetén bármilyen – így kártérítés vagy sérelemdíj iránti – igény érvényesítése a személyek polgári jogi védelmét foglalja magában. Hasonlóan szükségtelennek látszik ebben az esetben az Itv. 62. § (1) bekezdés c) pontjának a sérelemdíj iránti igényre utaló fordulata. Ez a jogszabályhely ugyanis tárgyi illetékfeljegyzési jogot biztosít a félnek és a beavatkozónak a bűncselekményből – ide nem értve a személy életében, testi épségében vagy egészségében okozott kárt vagy ezekkel összefüggésben felmerült sérelemdíj megfizetését –, valamint a szabálysértésből származó kár megtérítése, az azzal összefüggésben felmerült sérelemdíj megfizetése iránti igény esetén. A sérelemdíj azonban a személyiségi jogsértés szankciója, ezért ez a rendelkezés a személyek polgári jogi védelmének kiterjesztő értelmezése mellett ugyancsak szükségtelen. A bírói gyakorlat ebben a kérdésben megosztott: mindeddig nem született elvi iránymutatás arról, hogy tárgyi illetékfeljegyzési jogos eljárásnak tekintendő-e, ha az élethez, testi épséghez vagy egészséghez fűződő jogon kívül valamilyen más személyiségi jog megsértése során a fél kizárólag pénzbeli jogkövetkezményt érvényesít.^[2]

[8] A tárgyi illetékfeljegyzési joghoz képest speciális, szélesebb körű kedvezményt biztosít a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról szóló *2017. évi CXXVIII. törvény* (Kmtv.) 3. § (1) bekezdés f) pontja, amely szerint a felet költségfeljegyzési jog illeti meg a természetes személy által a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése, illetve bűncselekménnyel összefüggésben felmerült sérelemdíj megfizetése iránt indított perben. A költségfeljegyzési jog alapján a fél a Pp. 95. § (2) bekezdése értelmében mentes az illeték előzetes megfizetése és – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – a per során felmerülő költség előlegezése alól. A költségfeljegyzési jog alkalmazása jóval szűkebb személyi körre terjed ki, mint az előzőekben írt illetékfeljegyzési jogé: csak a pert indító, a bűncselekmény által (személyiségi jogi) sérelmet szenvedett és vagyoni szankciót érvényesítő természetes személy félnek jár, de nem jogosult rá a pert megindító jogi személy fél, továbbá nem részesül benne az, akivel szemben a pert megindították, még ha természetes személy is, nem terjed ki a beavatkozóra, nem jár a félnek a szabálysértéssel összefüggésben felmerült sérelemdíj megfizetése iránti igényére és nem alkalmazható akkor sem, ha a fél a bűncselekménnyel okozott személyiségi jogsérelem miatt csak felróhatóságtól független szankciót érvényesít. A fenti esetekben csak a tárgyi illetékfeljegyzési jog biztosított. A bűncselekménnyel okozott kár és azzal összefüggésben felmerült sérelemdíj iránti igényérvényesítés egy speciális eljárásában, a *2020. évi LXX. törvény* által szabályozott gyorsított per keretében történik, a törvény 4. §-ának – a Kmtv. 3. § (1) bekezdés f) pontja ennél tágabb halmazt rendező szabálya alapján egyébként felesleges – rendelkezése értelmében a természetes személy felperest ugyanúgy költségfeljegyzési jog illeti meg.

2.2.2. Hatáskör

[9] A személyiségi jogi per szűkebb értelmezésének jelentősége kizárólag a hatásköri szabályok alkalmazása tekintetében van. Ha a felperes a keresetében, esetlegesen az alperes a viszontkeresetében a személyiségi jogok megsértése miatt kíván igényt érvényesíteni, és ha a kereset (viszontkereset) kizárólag a Ptk. 2:51. § e) pontján alapuló vagyoni előny, a 2:52. §-án alapuló sérelemdíj vagy a 2:53. §-án alapuló kártérítésre irányul, úgy bár az érvényesített igény nem a fél vagyoni jogain, hanem személyiségi jogain alapul, de értéke a pénzbeli marasztalás folytán pénzösszegben kifejezhető, a per a Pp. 7. § (1) bekezdés 18. pontja szerint vagyonjogi pernek minősül. Ekkor a Pp. 20. § (3) bekezdés a) pontja értelmében az érvényesített tőkeköveteléstől függően, ha az a harmincmillió forintot nem haladja meg, akkor a járásbíróság, ha az a harmincmillió forintot meghaladja, akkor a törvényszék hatáskörébe tartozik. Amennyiben

a fél személyiségi joga megsértése miatt kizárólag a Ptk. 2:51. § a)–d) pontjaiban felsorolt felróhatóságtól független szankciókat érvényesíti, a per nem vagyoni jogi per, hiszen az érvényesített igény sem alapul a fél vagyoni jogain és az értéke sem fejezhető ki pénzösszegben, ezért a per elbírálására – kivételt kifejezetten kimondó szabály hiányában – a Pp. 20. § (1) bekezdése alapján az általános hatáskörrel rendelkező törvényszék jogosult. Amennyiben a fél mind a pénzösszegben meg nem határozható felróhatóságtól független, mind a pénzbeli jogkövetkezményeket érvényesíti, így például a személyiségi jogsértés bírósági megállapítását és sérelemdíj megfizetését is a kereset tárgyává teszi, úgy a Pp. 20. § (4) bekezdésének az egységes elbírálásra vonatkozó szabálya szerint – mivel a keresethalmazatot törvényi rendelkezés nem tiltja – az érvényesített pénzbeli marasztalás összecszerúságától függetlenül a per a törvényszék hatáskörébe tartozik.

2.2.2.1. Illetékesség

[13] Nincsenek a személyiségi jogi perekre általában irányadó speciális illetékességi szabályok. Az általános illetékesség ezekben a perekben is a Pp. 21. § (1) és (4) bekezdése alapján az alperes lakóhelyéhez, székhelyéhez igazodik.

[14] Figyelemmel kell azonban lenni arra, hogy a Pp. 26. § (2) bekezdése kizárólagos illetékességet határoz meg azokra a perekre, amelyekben a károsult (személyiségi jogsértést szenvedett) közvetlenül a károkozó (jogsértő) biztosítójával szemben érvényesíti kártérítést, illetve jellemzően az élethez, testi épséghez, egészséghez való személyiségi jog sérelmére alapított sérelemdíj iránti igényét, felelősségbiztosítási szerződéssel összefüggő törvényi rendelkezés alapján. Ezek a perek jellemzően a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás alapján gépjárműkárral összefüggésben érvényesített igényeken alapulnak. Ilyenkor az eljáró bíróság illetékességét kizárólagosan a felperes belföldi lakóhelye, annak hiányában belföldi tartózkodási helye alapozza meg, mivel azonban a károsult nem csupán természetes személy lehet, így a nem természetes személy felperes belföldi székhelye alapozza meg a kizárólagos illetékességet. Belföldi lakóhely, tartózkodási hely vagy székhely hiányában az általános illetékességi szabályok az irányadók.

[15] Nem kerülhet sor illetékesség kikötésére személyiségi jogi perek esetében. A Pp. 27. § (1) bekezdése szerint az illetékesség felek általi kikötése csak szigorú szabályok mellett történhet. A felek illetékességet csak vagyoni jogi ügyekre határozhatnak meg, az pedig csak meghatározott formai követelmények mellett lehetséges. Gyakorlati kérdésként jelentkezett, hogy a felek kiköthetik-e a jogvitájukra valamely bíróság illetékességét a sérelemdíj iránti igények érvényesítése esetében is. A kikötés a vagyoni jogi ügyekre korlátozó rendelkezés folytán a személyiségi jogsértés felróhatóságtól független szankciónak érvényesítése esetére fel sem merült. Ugyanakkor a sérelemdíj iránti igény esetében ez értelmezési problémaként adódott, hiszen a Pp. 7. § (1) bekezdés 18. pont értelmében vagyoni jogi per az a per is, amely értéke pénzösszegben kifejezhető. A bíróságokra nem kötelező kollégiumvezetői szakmai konzultáció többségi állásfoglalása azt az értelmezést fogadta el, hogy mivel a sérelemdíj iránti igény is vagyoni jogi pernek minősül, a felek az ebből adódó jogvitájukra a Pp. 27. § (1) bekezdése szerint kiköthetik valamely bíróság kizárólagos illetékességét.^[5] Ez az állásfoglalás azonban kifogásolható, mivel nem veszi figyelembe, hogy az illetékességi kikötést korlátozó rendelkezés nem a „vagyoni jogi per”, hanem a „vagyoni jogi ügy” fogalmát használja, amely nem azonos és a sérelemdíj iránti igény nem a felek vagyoni jellegű, hanem személyiségi jogaiból ered. Ebből következően a nem vagyoni jellegű személyiségi jogi pénzösszegben meghatározható szankció érvényesítésére a felek közötti illetékességi kikötés – amely előfordulásának valószínűsége egyébként is rendkívül csekély – a kifejezett törvényi tilalom miatt kizárt.

[16] Mindezen felül érdemes még arra is felhívni a figyelmet, hogy a sérelemdíj iránti perekre

nem alkalmazható egészében a Pp. 28. § (1) bekezdés e) pontjának vagylagos illetékességi szabálya, amely szerződésen kívül okozott kár megtérítése iránti perben a károkozás vagy a kár bekövetkezésének földrajzilag meghatározható helye szerint illetékes bíróság választását alapozza meg. A kár bekövetkezésének helye alapján akkor állapítható meg a bíróság illetékessége, ha az egy konkrét földrajzi terület. Így a Ptk. 2:52. § (2) bekezdésében írt azon előírásból következően, mely szerint a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni, a vagylagos illetékességi ok ugyan a sérelemdíj iránti perekre is alkalmazandó, de csak a jogsértés helye vonatkozásában, mivel az immateriális, személyiségben bekövetkező sérelmek helye földrajzilag értelemszerűen nem határozható meg.

2.2.2.2. Jogutódlás

[17] A személyiségi jogi perekben megjelent az anyagi jogutódlás tilalmához képest az eljárási jogutódlás egy különleges kivétele. A Ptk. 2:54. § (1) bekezdése egyértelmű abban, hogy a személyiségi jogokat – ide nem értve a cselekvőképtelen személy nevében a törvényes képviselője, az ismeretlen helyen távollévő védelmében a hozzátartozója vagy gondnoka, valamint közérdekből az ügyész fellépését – csak személyesen lehet érvényesíteni. A személyiségi jogok akár élők közötti, akár halál esetére szóló jogutódlása kizárt, hiszen a halállal megszűnik a személyiség, a Ptk. 2:50. §-án alapuló **->kegyeleti jogot**, valamint a bírói gyakorlat által kialakított családban éléshez való jogot pedig a jogosultak nem jogutódlás folytán, hanem saját jogukon érvényesíthetik. Nem lehet a személyiségi jogsértés szankciói iránti igényt engedményezni, függetlenül attól, hogy a jogosult már pert indított-e vagy sem. Ha pedig a felperes arra hivatkozva kíván a per előtt elhunyt személyt megillető személyiségi jogi szankciót érvényesíteni, hogy a jogosultságnak ő az örököse, a keresetet a keresetösségi jog hiánya miatt el kell utasítani.

[18] Az anyagi jogi jogszabályi rendelkezések alapján nem lenne öröklésnek helye a perben már érvényesített személyiségi jogi igények esetén sem. Ha a személyiségi jogi perben az igényt érvényesítő fél meghal, a személyiségi jogai is megszűnnek, így a Pp. 240. § (1) bekezdés f) pontja szerint az eljárás hivatalból megszüntetésének kötelezettsége következne. A joggyakorlat azonban még a Polgári Törvénykönyvről szóló *1959. évi IV. törvény* (1959-es Ptk.) hatálya alatt kialakította azt a következetesen alkalmazott kivételt, amely szerint ha a nem vagyoni kártérítés (sérelemdíj) jogosultja az általa megindított per alatt meghal, akkor a jogutódja a perbe beléphet (vagy az ellenfél perbe vonhatja) és érvényesítheti a jogelőd haláláig eltelt időre járó összeget. Ennek az indoka, hogy a nem vagyoni kárigény a hagyatékot gyarapítja, ezért az arra való igény olyan vagyoni jellegű jog, amelyre az öröklés hatálya kiterjed, és amelynek perbeli érvényesítésére az örökös jogosult olyan mértékben, mint ahogyan az az örökhagyót a haláláig megillette volna.^[6] Mindebből az következik, hogy a személyiségi jogi perben, ha a jogsértés pénzösszegben meghatározható szankciója iránt igényt érvényesítő fél meghal, nem az eljárás megszüntetéséről, hanem a Pp. 119. § (1) bekezdés b) pontja értelmében annak a jogutód perbelépéséig vagy perbevonásáig való félbeszakadásáról kell rendelkezni. Az 1959-es Ptk. alatt kialakult gyakorlat fenntartása – eltérő rendelkezések hiányában – a Ptk. hatálya alatt is változatlanul irányadó.^[7] Mindezen felül a korábbi gyakorlat azt is megengedte, hogy a felróhatóságtól független, nem pénzbeli szankciók iránt a pert a kegyeleti jog jogosultjai jogutódként folytassák. Ennek pedig az volt az indoka, hogy a sérelmet szenvedett fél már életében személyiségvédelmet igényelt, de a halálának bekövetkezése a jogerős bírósági döntés meghozatalát megakadályozta, és mivel a kegyelet az elhunyt emlékének teljes körű és sértetlen megőrzését és fenntartását indokolja, a hozzátartozó nemcsak a halál bekövetkezése után elkövetett sérelmek, hanem az elhunyt életében elszenvedett és általa már perben is érvényesített, de el nem bíralt jogsértések miatt is felléphet a halott emlékének megóvása érdekében.^[8] Ez a gyakorlat azonban a Pp. hatálya alatt

már nem tartható fenn. A Pp. 342. § (3) bekezdése a korábbi szabályozással szemben ugyanis a joghoz kötöttséget határozza meg, úgy rendelkezik, hogy törvény eltérő rendelkezése hiányában az érdemi döntés nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított. A jogosult által érvényesített bármely személyiségi jog nem azonosítható az elhunyt személy emlékéhez fűződő személyiségi joggal, utóbbinak más az alapja: nem a jogsértésnek a sérelmet elszenvedett félre gyakorolt hatását, hanem azt kell vizsgálni, hogy a jogsértés az elhunyt igényt érvényesítő hozzátartozóinak, általa végrendeleti juttatásban részesítetteknek az elhunyt személy emlékéhez való, személyesen gyakorolható jogosultságait sértette-e. Ezért a személyiségi jogsértés pénzben meg nem határozható felróhatóságtól független szankciói iránti pert a kegyeleti jog jogosultjai jogutódként nem folytathatják, a jogosult halála esetén az eljárás megszüntetésének van helye.

2.2.2.3. A perköltség viselése

[19] Sajátosan alakul a személyiségi jogi perekben a pernyertesség-pervesztesség meghatározása. A Pp. 83. § (1) bekezdése a perköltségviselés általános szabályát úgy határozza meg, hogy törvény eltérő rendelkezése hiányában a pernyertes fél perköltségét a pervesztes fél téríti meg, míg a jogszabályhely (2) bekezdése szerint részleges pernyertesség esetén a fél az ellenfél perköltségét a pervesztessége arányában téríti meg. A pernyertesség-pervesztesség arányának számítása a keresettel érvényesített követelés értéke, azaz a pertárgyérték és az ebből megítélt érték aránya alapján határozható meg.

[20] A személyiségi jogi perekben azonban a számítást két eltérő gyakorlat módosíthatja. Egyrészt a Pp. 83. § (3) bekezdésének rendelkezése, amely szerint a részleges pervesztességet mellőzni lehet, ha a per kártérítés vagy egyéb olyan követelés iránt folyik, amelynekösszegszerű megítélése bírói mérlegeléstől függ, és a bíróság a követelt összegnél kevesebbet ítélt ugyan meg, de a követelt összeg nem tekinthető nyilvánvalóan túlzottnak. Ezt a rendelkezést a leggyakrabban a sérelemdíj megfizetésére alkalmazzák, hiszen a Ptk. 2:52. § (3) bekezdése szerint a bíróságnak a sérelemdíj mértékét az eset körülményeire – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására – tekintettel kell meghatározni, azaz azösszegszerűség nem számszerűsíthető, objektíven nem mérhető körülményeken alapul. Annak a megítélése viszont, hogy mikor tekinthető nyilvánvalóan eltúlzottnak a követelt összeg, az eset összes körülményén múlik, a bíróságot ebben a tekintetben semmilyen matematikai képlet, többletfeltétel alkalmazása nem köti. Fellelhető olyan jogeset, amikor a követelt összeg a megítélt összegnek ötszöröse volt, azt a bíróság mégsem tekintette eltúlzottnak.^[9] Összességében az figyelhető meg, hogy a bíróságok ebben a kérdésben inkább az igényt érvényesítő félre nézve méltányos gyakorlatot folytatnak.

[21] A pernyertesség-pervesztesség megállapításának további sajátossága a személyiségi jogi perekben, hogy a bíróságok nem alkalmaznak merev matematikai számításokat akkor, ha a felróhatóságtól független szankciók iránti igények csak részben vezetnek eredményre, így ha több követelt szankció közül a bíróság csak egyeseket ítélt meg, vagy ha a sérelmezett magatartásnak csak egyes részeit tartja jogsértőnek, és ehhez igazodóan alkalmaz jogkövetkezményt. Ilyen esetekben, ha a felperes eleve csak a megítélt szankciók iránt érvényesítené igényét, úgy a per tárgyának értéke ugyanúgy meghatározhatatlan lenne, ezért a hagyományos pernyertesség-számítás szóba sem jöhet. Ezekben az esetekben a bíróság szabadon mérlegeli, hogy az eredeti követeléshez képest milyen részben vezetett eredményre a kereset, és ebből következően milyen arányban kell a felperest pernyertesnek tekinteni.^[10]

2.2.2.4. Jogállítás

[22] A személyiségi jogi perekben speciális megközelítést igényel a keresettel érvényesített jog

előadásának és a joghoz kötöttségnek az értelmezése. A Pp. 170. § (2) bekezdés b) pontja értelmében a keresetlevél érdemi részében fel kell tüntetni az érvényesíteni kívánt jogot a jogalap megjelölése útján. A Pp. 7. § (1) bekezdés 11. pontjának értelmező rendelkezése szerint a keresettel érvényesített jog az az alanyi jog, amelynek érvényesítését anyagi jogi jogszabály biztosítja, a 8. pontjának értelmező rendelkezése szerint jogalap az az anyagi jogi jogszabályi rendelkezés, amely az alanyi jogot közvetlenül keletkeztető tényeket meghatározza és annak alapján az igény támasztására feljogosít. A jogállítás köti a bíróságot, mivel a Pp. 342. § (3) bekezdése alapján törvény eltérő rendelkezése hiányában az érdemi döntés nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított. Mivel a jogszabályi rendelkezés az előzőnél részletesebben nem határozza meg a jogállítás követelményeit, azt a bírói gyakorlatnak kell kialakítania. Ehhez a törvényjavaslat indokolása nyújt segítséget, amely kiemeli, hogy a jogállítás történhet a jog alapjául szolgáló konkrét jogszabályhely megjelölésével vagy annak a jogszabályi rendelkezési tartalomnak az egyértelműen azonosítható módon való visszaadásával, ami az érvényesített jogot adja (például a kötelezett késedelme folytán beállott érdekmúlás miatti szerződéstől való elállási jog, veszélyes üzemi felelősségből eredő kár megtérítése iránti jog).^[11]

[23] A személyiségi jogi perekben az érvényesíteni kívánt jog megjelölésének terjedelme azért okoz értelmezési nehézséget, mert a Ptk. általános védelem alá helyezi a személyiséget, és csak példálózóan sorolja fel a személyiségi jogokat. Egyes személyiségi jogokat – így a családban éléshez való jog^[12] vagy a magánélet nyugalamához való jog^[13] – nem is jogszabályi rendelkezés, hanem a bírói gyakorlat alakította ki, így utóbbi esetben jogszabályhelyet a konkrét személyiségi jogot érintően nem is lehet megjelölni. A Ptk. 2:42. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani, ezzel maga deklarálja az emberi méltóságból mint anyajogból levezethető általános személyiségi jogot. Mindezekből az következik, hogy a speciális jogvédelem az érvényesített jog megjelölése és a joghoz kötöttség tekintetében az általánoshoz képest méltányosabb értelmezést vár el. Ez a bírói gyakorlatban is megjelent. A határozott, egyértelmű és végrehajtható kereseti kérelem követelményének személyiségi jogi perben az felel meg, ha az érvényesített anyagi jog, a *petitum* és az előadott tények alapján egyértelműen beazonosítható, hogy az alperes mely sérelmezett magatartásával, illetve kijelentésével mely felpereseknek mely személyiségi jogait sértette meg. Több személyiségi jogi jogsértés megjelölése, az objektív jogkövetkezmények megállapítása és a sérelemdíjban történő marasztalás iránti keresetek előterjesztése, valamint alanyi többség esetén ki kell derülnie annak is, hogy pontosan hány kereset van, azoknak milyen a viszonyuk egymással és melyik felperes pontosan milyen igényt érvényesít.^[14] Amennyiben a keresetlevél tényállítás része érthetően, világosan és követhetően tartalmazza, hogy a felperes az alperesnek mely és mikor tanúsított magatartása, közlése miatt kér személyiségi jogi jogvédelmet, úgy a felperesnek a keresetlevél *petitum*ában az állított jogsértést nem kell újra leírnia, ehelyett elegendő az alkalmazni kért jogkövetkezményeket megneveznie.^[15]

2.2.3. Pertárgyérték

[10] Különleges a személyiségi jogi perben a pertárgyérték meghatározása. A per tárgya értékének megállapítása az illeték összege, valamint a vagyoni jogi perek esetében a hatáskör szempontjából bír jelentőséggel. A Pp. 21. § (1) bekezdésének általános szabálya szerint a per tárgyának az értéke a keresettel érvényesített követelés vagy más jog értékével egyezik meg; amelyet a (4) bekezdés annyiban egészít ki, hogy a nem önállóan érvényesített kamat- és egyéb járulékkövetelést a pertárgy értékének számítása során figyelmen kívül kell hagyni.

[11] Ha a személyiségi jogi perben kizárólag a jogsértés pénzbeli jogkövetkezményei iránt terjesztenek elő kereseti kérelmet, a pertárgyérték meghatározása nem okoz értelmezési kérdést, az az igényelt vagyoni előny, sérelemdíj, kártérítés tőkeösszege. Amennyiben a fél kizárólag a személyiségi jogsértés felróhatóságtól független jogkövetkezményét érvényesíti, úgy a per

tárgyának az értéke – a vagyoni előny átengedése kivételével – a Pp.-nek sem a pertárgyértéket megállapító általános, sem a különös szabályai alapján nem határozható meg. A meg nem határozható pertárgyérték a hatásköri elhatárolás szempontjából nem jelent problémát, mivel ennek csak a vagyoni jogi perek szempontjából van jelentősége, a Pp. 20. § (3) bekezdés a) pontja pedig úgy rendelkezik, hogy a bíróság hatáskörébe tartoznak azok a vagyoni jogi perek is, amelyekben a vagyoni jogon alapuló igény értéke nem meghatározható. Ugyanakkor az illeték összegének megállapítása céljából a meg nem határozható értékű perekben egy fiktív értéket kell megjelölni, hiszen az Itv. 39. § (1) bekezdés általános szabálya azt mondja ki, hogy az illeték alapja a polgári peres eljárásban a per tárgyának az eljárás megindításakor fennálló értéke. Ezt a fikciót teszi meg az Itv. 39. § (3) bekezdése, amely elkülönítve az egyes bírósági szintek előtt indult ügyeket, külön-külön az egyes eljárási szakaszokra, meghatározza az illeték számításának alapját, ha az eljárás tárgyának értéke egyébként nem állapítható meg. A személyiségi jogi perek, ha a fél a jogsértés felróhatóságától független szankcióit érvényesíti, a Pp. 20. § (1) bekezdése alapján a törvényszék hatáskörébe tartoznak, ezért az illeték alapja a kizárólag meg nem határozható értékű személyiségi jogi jogkövetkezmények érvényesítése szerint első fokon és a fellebbezési eljárásban 600 000 forint, a felülvizsgálati eljárásban 700 000 forint.

[12] A személyiségi jogi perekben gyakori, hogy a fél ugyanazon jogsértés után mind felróhatóságtól független, meg nem határozható értékű, mind pénzbeli, meghatározható értékű szankció iránti keresetet terjeszt elő. Ez a Pp. 173. § (1) bekezdés értelmében megengedett valódi tárgyi keresethalmazat, hiszen a keresetek ugyanabból a személyiségi jogi jogviszonyból erednek és a keresetek között nincs olyan, amelynek elbírálása más bíróság kizárólagos illetékességébe tartozik. A Pp. 21. § (5) bekezdése szerint, ha a fél a perben – valódialmazatként – több követelést, illetve jogot érvényesít, a pertárgyérték számítása során ezek értékét össze kell adni. A meghatározható és a meg nem határozható pertárgyérték összeadása azonban matematikailag nem lehetséges, hiszen csak az előző számszerűsíthető. Az illeték alapja nem a per tárgyának az értéke, hanem csak az illeték összegét meghatározó fiktív érték. Dogmatikailag támadhatóan, de praktikus szempontokat figyelembe véve a személyiségi jogi perekben következetes a bírói gyakorlat abban, hogy ha a fél a pénzüsszegben meg nem határozható felróhatóságtól független szankció mellett pénzbeli szankció alkalmazását is kéri, úgy a meg nem határozható pertárgyérték, valamint az érvényesített vagyoni összeg figyelembevételével azt az illetékalapot – amely ebben az esetben azonos a pertárgyértékkel – kell figyelembe venni, amelyik az adott esetben nagyobb, tehát az eljárási illeték alapjául a meg nem határozható perérték akkor vehető figyelembe, ha az így számított érték meghaladja a vagyoni követelést.^[3] Ha például a felperes a jóhírnévhez való joga megsértésének megállapítását és 500 000 forint tőkeösszegű sérelemdíjat érvényesít valódialmazatként, úgy a per tárgyának értéke 600 000 forint; ha pedig a jóhírnévhez való joga megsértésének megállapítását és 1 000 000 forint tőkeösszegű sérelemdíjat érvényesít valódialmazatként, úgy a per tárgyának értéke 1 000 000 forint. Ezt az értelmezést a személyiségi jogi perekben kívül valamennyi perre kiterjesztve fenntartotta a bíróságokra nem kötelező kollégiumvezetői szakmai konzultáció állásfoglalása,^[4] amely arra a kérdésre is válaszolt, hogy hogyan kell eljárni, ha a fél több pénzüsszegben meg nem határozható felróhatóságtól független szankciót is érvényesít (így megállapítás mellett elégtétel adására kötelezést és további jogsértéstől eltiltást). Ebben az esetben az illeték alapját nem kell többszörözni, hiszen nincs „kétszeresen, háromszorosan” meg nem határozható értékű per, hanem az illeték alapja első- és másodfokon egységesen 600 000 forint.

3. Az egyes (különleges perként szabályozott) személyiségi jogi perek

3.1. Az egyes személyiségi jogi perek közös szabályai

[24] A személyiségi jogsértésen alapuló jogviták közül a jogalkotó három esetkört talált indokoltnak különleges perként szabályozni a Pp. XXXVIII. fejezetében: a sajtóhelyreigazítási per, a képmáshoz

és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított pert („képmásper”) és a közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítése iránt indított pert („gyűlöletbeszéd-per”).

[25] A Pp. fejezetcímével ellentétben a különleges perek megnevezésén kívül a személyiségi jogok érvényesítése iránti pereket érintően az eljárási kódex nem tartalmaz egyetlen közös szabályt sem. A fejezetben szabályozott személyiségi jogok érvényesítése iránti perekre is irányadó az általános-speciális viszonyából következően, hogy a különleges szabály hiányában a perekre a polgári perek általános rendelkezéseit kell alkalmazni.

3.2. A sajtóhelyreigazítási per

[26] A három különleges perként szabályozott személyiségi jogi per közül egyértelműen a sajtóhelyreigazítási per a legnagyobb gyakorisággal igénybe vett jogvédelmi eszköz. Amennyiben valakiről meghatározott sajtótermékben (médiatartalomban) valótlan tényt állítanak, híresztelnek, való tényt hamis színben tüntetnek fel, igényt terjeszthet elő arra – a per eljárásjogi előfeltételeként először kötelezően peren kívül –, hogy a sajtótermékben (médiatartalomban) olyan helyreigazító közlemény jelenjen meg, amelyből kitűnik, hogy a sérelmezett közlés mely tényállítása valótlan, megalapozatlan, mely tényeket tüntet fel hamis színben, és ezzel szemben melyek a való tények. Amennyiben pedig a sajtószerv a helyreigazításra vonatkozó kötelezettségének nem tesz önként eleget, az érintett személy egy soron kívüli különleges polgári peres eljárásban szerezhethet érvényt a helyreigazítás iránti követelésének. A sajtóhelyreigazítási perrel mint különleges személyiségvédelmi eszközzel –annak jelentősége miatt – külön szócikk foglalkozik (->[sajtóhelyreigazítási eljárás](#)).

3.3. A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított per („képmásper”)

3.3.1. A „képmásper” mint speciális személyiségvédelmi eszköz

[27] A Ptk. a személyiségi jogok körében kiemelt védelemben részesíti a képmáshoz és a hangfelvételhez fűződő személyiségi jogot (->[a képmás és a hangfelvétel védelme](#)). A 2:48. § rendelkezései értelmében a képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges. Ez alóli kivételként nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez és az elkészített felvétel felhasználásához tömegfelvétel és nyilvános ->[közéleti szereplésről](#) készült felvétel esetén.

[28] Akinek megsértették a képmáshoz, hangfelvételhez való jogát, választása szerint indíthat általános személyiségi jogi pert, amelyhez nem kapcsolódnak különleges szabályok, vagy kezdeményezheti a különleges „képmásper” lefolytatását is. Az általános személyiségi jogi per és a „képmásper” részben azonos igényelhető szankciói miatt azonban az egyik perben meghozott ítélet anyagi jogerőhatást keletkeztethet a másik perre kihatóan: ha a felperes a „képmásperben” a Ptk. 2:51. § a)-d) pontjaiban meghatározott valamely szankció alkalmazása iránt terjeszti elő keresetét, ugyanezt a kereseti kérelmet a fél-, tény- és jogazonosság esetén személyiségi jogi perben érdemben már nem adhatja elő, ellenkező esetben a keresetlevél visszautasítására kerül sor a Pp. 176. § (1) bekezdés d) pontja szerint. Ha a felperes a keresettel érvényesíteni kívánt igényét nem a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított per szabályaira alapította, hanem általános személyiségi jogi pert kezdeményezett, nem kell a keresetlevél perfelvételre alkalmasságának keretében vizsgálni a speciális rendelkezés által kötelezően előírt eljárás lefolytatásának megtörténtét.^[16]

[29] A különleges pertípus a sajtóhelyreigazítási perhez hasonlóan az azonnali, hatékony, az elkövetett jogsértéshez azonos nyilvánosságot biztosító jogvédelmet kívánja megvalósítani. A hasonló célok alapján a sajtóhelyreigazítási per és a „képmásper” szabályai nagy részben azonosak, mivel a sajtónyilvánosság által a jóhírnév sérelmét eredményező jogsértések

kompenzálására irányuló eljárási rendelkezések a bárki által elkövethető, a képmáshoz és a hangfelvételhez való személyiségi jog sérelmét eredményező jogsértések gyors és hatékony rendezésére is alkalmasak. Ennek érdekében ebben a perben is alkalmazza a jogszabály a sajtóhelyreigazítási per lényeges intézményeit, így az előzetes kötelező eljárást, a rövid eljárási határidőket, a bizonyítás korlátozottságát, az igazolási kérelem, a keresetváltogatás, a viszontkereset, a szünetelés és a perújítás tilalmát. A két pertípus közötti leglényegesebb eltérés azonban abból adódik, hogy míg a sajtóhelyreigazítási perben egyetlen olyan szankció érvényesíthető, amely semmilyen más perben nem: a megalapozatlan tény helyreigazítása, addig a „képmásperben” igényelhető jogkövetkezmények megegyeznek – a vagyoni előny átengedése kivételével – a Ptk. 2:51. § (1) bekezdésében foglalt felróhatóságtól független, bármely személyiségi jog sérelme esetén is érvényesíthető szankciókkal. Ez alapján a perben a felperes a keresetét olyan felróhatóságtól független jogkövetkezmények iránt terjesztheti elő, mint más általános személyiségvédelmi perben.

3.3.2. A pert megelőző eljárás

[30] A sajtóhelyreigazítási perhez hasonlóan a „képmáspert” is kötelezően meg kell előznie a jogsértő felé irányuló kérelemnek, amely eljárás eredménytelensége a keresetlevél előterjesztésének a feltétele. A polgári perjogi szabályok meghatározzák a megelőző kérelem minimális feltételeit. A kérelemben meg kell jelölni a sérelmezett képmást, illetve hangfelvételt, felhasználás esetén a felhasználás idejét és módját, a tudomásszerzés időpontját, valamint a jogsértőtől követelt szankciókat. Ezek a szankciók a kérelmező választása szerint a jogsértés abbahagyására, megfelelő elégtétel adására és ennek saját költségen megfelelő nyilvánosság biztosítására, a sérelmes helyzet megszüntetésére, a jogsértést megelőző állapot helyreállítására és a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítésére vagy jogsértő mivoltától való megfosztására irányulhatnak.

[31] Míg a törvény a helyreigazítás iránti előzetes kérelem előterjesztésének határidejét a közlemény megjelenésétől számított harminc napban határozza meg, addig a „képmásperben” a sérelem orvoslása iránti pert megelőző kérelem előterjesztésének határideje kettős: egyrészt a tudomásszerzés időpontjától számított jogvesztő harminc nap, másrészt legfeljebb a képmás vagy hangfelvétel készítésének, felhasználásának időpontjától számított három hónap. A határidőt megtartottnak kell tekinteni, ha a sérelem orvoslása iránti kérelmet legkésőbb a határidő utolsó napján a készítő, illetve a felhasználó címére ajánlott küldeményként postára adták. E határidő elmulasztása esetén igazolásnak nincs helye. Eltérés, hogy a pert megelőző kérelem teljesítésének anyagi jogi határidejét nem a Pp. határozza meg, hanem azt a kérelmező által napokban – tehát akár egy napban – megállapított határidőhöz köti.

[32] A felhasználó három esetben tagadhatja meg a sérelem orvoslása iránti kérelem teljesítését, így elsődlegesen ha a kérelmet nem az arra jogosult – tehát nem a képmáshoz, hangfelvételhez való személyiségi jog jogosultja – kérte, másodlagosan ha a kérelem nem tartalmazza a kötelező jogszabályi elemeket – tehát a sérelmezett képmás illetve hangfelvétel, felhasználás esetén a felhasználás ideje és módja, a tudomásszerzés időpontja, valamint a jogsértőtől követelt szankció megjelölését –, harmadlagosan ha a kérelemben előadottak valósága nyomban megcáfolható. A kérelem megtagadásának indokoltsága vita esetén érdemben csak a perben dönthető el.

3.3.3. Perindítás

[33] Ha a sérelem orvoslására irányuló kérelem alapján indult megelőző eljárás nem vezetett eredményre, a kérelem előterjesztője igényét a különleges „képmásperben” érvényesítheti. Amennyiben a felperes a keresetlevelet anélkül terjeszti elő, hogy a kötelező előzetes eljárást igénybe vette volna, a keresetlevél visszautasításának van helye. Ebben a végzésben egyidejűleg a bíróságnak tájékoztatnia kell a felperest az előzetes eljárás feltételeiről.

[34] Az általános szabályoktól eltérően a perben az alperesi oldalon a képmás, illetve hangfelvétel készítője, felhasználója félként jár el akkor is, ha egyébként nincs perbeli jogképessége. Ez a rendelkezés a felperes perbeli igényérvényesítését kívánja megkönnyíteni, ugyanakkor a sajtóhelyreigazítási perrel szemben nem tartalmaz az alperes személyére nézve ennél konkrétabb meghatározást, így elvileg bármely jogsértővel szemben indítható „képmásper”, függetlenül annak jogképességétől.

[35] A „képmásper” a sérelem orvoslása iránti kérelemben teljesítésre kitűzött határidő utolsó napjától számított tizenöt nap alatt kell kezdeményezni. A keresetindítási határidő – amely a 4/2003. Polgári jogegységi határozat alapján anyagi jogi és elévülési jellegű határidőnek tekintendő – elmulasztása esetén igazolásnak van helye. A keresetindítási határidő elmulasztása nem érinti a felperes azon jogát, hogy az általános szabályok alapján pert indítson személyiségi jogának védelme iránt. A keresetlevél késedelmes benyújtása esetén a keresetlevelet a Pp. 176. § (1) bekezdés i) pontja alapján vissza kell utasítani. A perindítási határidő megtartásával kapcsolatosan a 4/2003. Polgári jogegységi határozatban foglaltakra kell figyelemmel lenni: a keresetlevélnek a tizenöt napos határidőn belül meg is kell érkeznie a bírósághoz, így nem lehet megtartottnak tekinteni akkor, ha a felperes a keresetlevelét a határidő utolsó napján ajánlott küldeményként postára adta.^[17]

[36] A felperes kereseti kérelme kizárólag a Ptk. 2:51. § (1) bekezdésének a)–d) pontjaiban foglalt, felróhatóságtól független szankciók érvényesítésére terjedhet ki. A megelőző kérelemhez képest ez annyiban több, hogy a felperes keresetében kérheti a személyiségi jogsértés megtörténtének megállapítását is. Amennyiben a személyiségi jogsértés egyéb jogkövetkezményeit – a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedése, sérelemdíj, kártérítés – kívánja érvényesíteni, ebből a célból az általános szabályok szerint személyiségi jogi pert kell kezdeményeznie. A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránti keresetet más keresettel összekapcsolni vagy egyesíteni nem lehet.

[37] A perrendtartás rendelkezéseket tartalmaz az általános szabályokhoz képest a „képmásperben” benyújtandó keresetlevél többlettartalmi követelményeiről és a kötelezően csatolandó okiratokról. A keresetlevélnek tartalmaznia kell annak a felróhatóságtól független személyiségi jogkövetkezménynek a megjelölését, amelynek az alkalmazását a felperes kéri, illetve a sérelmezett képnek, hangfelvételnek a megjelölését; amennyiben a képet, hangfelvételt felhasználták, akkor fentiekén túl a felhasználás idejének, módjának és a tudomásszerzés időpontjának a megjelölését is, továbbá annak az előadását, hogy a felperes a sérelem orvoslása iránti kérelmet törvényes határidőben igényelte. Mivel vita esetén a felperesnek kell bizonyítania a megelőző kérelem törvényes határidőben való igénylését, a jogsértő magatartás megtörténtét és annak módját, a keresetlevélhez csatolni kell az arra vonatkozó igazolást, hogy a felperes a sérelem orvoslása iránti kérelmet törvényes határidőben igényelte, valamint a képmást, illetve a hangfelvételt, felhasználás esetén ezen túl a jogellenes felhasználást igazoló – rendelkezésre álló okirati vagy tárgyi bizonyítékot.

3.3.4. Utaló magatartás a sajtóhelyreigazítás szabályaira

[38] Az azonnali jogvédelem a sajtóhelyreigazítási per és a „képmásper” számos részben azonos mintára épülő szabályozását igényli, ezért a törvény általánosságban utal a sajtóhelyreigazítási perre alkotott különleges szabályok alkalmazhatóságára. Az utóbbi perrel ellentétben azonban a törvény nem határoz meg kizárólagos illetékességi szabályokat. Részben eltérő a korlátozott bizonyítási szabály: a perben a felperesnek kell bizonyítania a képmás, hangfelvétel elkészítését, felhasználását, míg az alperes bizonyítási kötelezettsége, hogy a felperes az elkészítéshez, felhasználáshoz hozzájárult, vagy a hozzájárulására nem volt szükség. Ehhez igazodik, hogy bizonyításnak csak olyan bizonyítékokra vonatkozóan van helye, amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy a felek az előzőekben meghatározott bizonyítási kötelezettségeiknek eleget tegyenek.

A felróhatóságtól független jogkövetkezmények alkalmazását érintően az általános szabályok szerint a tényeket annak kell bizonyítani, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valóban fogadja el. Bizonyítás felvételének van helye ehhez kapcsolódóan még a perben akkor is, ha az a felróhatóságtól független jogkövetkezmények alkalmazása körében szükséges.

3.3.4.1. Perindítás

[41] Az igényérvényesítési jogosultság igazolása céljából a Pp. a keresetlevél további kötelező tartalmi feltételeit határozza meg akként, hogy a keresetlevélben meg kell jelölni a jogsértés megtörténtének – a jogvesztő keresetindítási határidő betartásához szükséges – időpontját és módját, valamint a felperesnek nyilatkoznia kell arról, hogy a jogsérelemmel érintett közösséghez tartozik-e. A közösséghez tartozás részletes vizsgálatát tehát nem kívánja meg, hanem azt alapvetően az igényt érvényesítő felperes szubjektív és felelős nyilatkozatához köti. A bíróságokra nem kötelező szakmai konzultációs testületi állásfoglalás ezt a rendelkezést azzal az értelmezéssel árnyalta, hogy a felperes ezen nyilatkozatát a bíróság az ellenkező bizonyításáig valóban fogadja el, az alperes azonban bizonyíthatja, hogy a felperes nyilatkozata nem felel meg a valóságnak.^[20] Nem a keresetlevél perfelvételre alkalmasságának megállapítása során, hanem a perben érdemben kell vizsgálni azt a tényt, hogy a közösséghez tartozás a felperes személyisége lényeges vonásának minősül-e. A vizsgálat arra terjed ki, hogy a közösséget bántó jogsérelem alkalmas lehet-e arra, hogy általában véve a közösséghez tartozó személy személyiségi jogának a sérelmét is okozza, azaz a jogsérelem a személyére átsugározhat-e.

[42] Az anyagi jogszabályi rendelkezésekhez igazodóan a perrendtartás kimondja, hogy a keresetben a felperes kizárólag a közösséget ért jogsérelemre alapított személyiségi jogsértés szankcióinak alkalmazását kérheti – a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedése kivételével. Az eljárás gyorsítását szolgálja, hogy a keresetet csak ugyanabból a ténybeli alapból származó közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítésére vonatkozó keresettel lehet összekapcsolni abból a célból, hogy egy perben ugyanazon közösség tagjai vegyenek részt ugyanazon jogsértés tárgyában.

3.4. A közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítése iránti per („gyűlöletbeszéd-per”)

3.4.1. A „gyűlöletbeszéd-per” rendeltetése, célja

[39] A közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog érvényesítése iránti per („gyűlöletbeszéd-per”) a Ptk. 2:54. § (5) bekezdésének – az átszármaztatott jogsértések koncepcióját törvényi szintre emelő^[18] – anyagi jogi szabályain alapuló különleges személyiségi jogi igényérvényesítés. Az anyagi jogi kódex szerint a közösség bármely tagja jogosult a személyisége lényeges vonásának minősülő, a magyar nemzethez, illetve valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösséghez tartozásával összefüggésben a közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértő vagy kifejezésmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem esetén a jogsértés megtörténtétől számított harminc napos jogvesztő határidőn belül személyiségi jogát érvényesíteni úgy, hogy a közösség bármely tagja – a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésének kivételével – a személyiségi jogok megsértésének valamennyi szankcióját érvényesítheti. Kiemelendő, hogy a jogszabály a jogvesztő keresetindítási határidő kezdő időpontjának nem az érintettek általi tudomásszerzés, hanem a jogsértés elkövetésének időpontját jelöli meg.^[19]

[40] A „gyűlöletbeszéd-per” speciális perjogi szabályai meghatározzák a perben illetékes bíróságot, ezen túl rendezik az igényérvényesítési jog igazolását, továbbá előírásokat tartalmaznak a szankciók többszörözésének elkerülése és a nyilvánosság által okozott jogsérelem

3.4.2. Hatáskör és illetékesség

[43] A speciális hatásköri és illetékességi szabályok a hatékony jogvédelmet segítik. A per a speciális eljárási szabályok folytán a törvényszék hatáskörébe tartozik; akkor is, ha a felperes keresetében kizárólag a személyiségi jogsértés pénzbeli marasztalásra irányuló szankcióit – vagyoni előny, sérelemdíj, kártérítés – érvényesíti, amely tárgyának értéke a harmincmillió forintot nem haladja meg. A perre kizárólagos illetékességi szabály irányadó, mert csak az alperes belföldi lakóhelye, ennek hiányában belföldi tartózkodási helye, illetve belföldi székhelye szerinti törvényszék járhat el azzal, hogy ezek hiányában a kisegítő illetékességi rendelkezés szerint a Fővárosi Törvényszék illetékes.

3.4.3. Kötelező egyesítés

[44] A törvény a gyors és hatékony jogvédelmet az ugyanabból a ténybeli alapból származó, közösséghez tartozással összefüggő jogsérelem tárgyában indult eljárások kötelező egyesítésének, az esetleges vagyoni kár megtérítése iránti követelés érvényesítése esetén az utóbbi kereset tárgyában a per kötelező elkülönítésének és egyben felfüggesztésének a szabályaiban biztosítja. A pergazdaságosság szempontját előtérbe helyezve a Pp. előírja a perek kötelező egyesítését abban az esetben, ha a közösség több tagja több pert indított ugyanazon jogsérelem tárgyában. Nemcsak az azonos, hanem a különböző bíróságok előtt kezdeményezett perek egyesítését is el kell rendelni, még hozzá azon bíróság előtt folyó perhez, ahol elsőként terjesztettek elő keresetlevelet. Az osztott perszerkezet a „gyűlöletbeszéd-perben” sajátos eljárási rendelkezés megalkotását tette szükségessé: ha az egyesített perek valamelyikében az egyesítésig a perfelvétel már lezárásra került, az érintett ügy tekintetében a bíróság a perfelvételt újra megnyitja, ezzel tudja biztosítani, hogy a perfelvételi nyilatkozatokat a felek egységesen, egymásra tekintettel tehessék meg. A felek eljárástámogatási kötelezettségéből következik, hogy kötelesek haladéktalanul bejelenteni, ha tudomást szereztek a közösség más tagja által ugyanazon jogsérelem tárgyában indított perről. Amennyiben tudomásuk ellenére a bejelentést nem teszik meg, pénzbírsággal sújthatók. Ha az egyesített perben bármelyik felperes kártérítési igényt érvényesít, a bíróság a kártérítési pert elkülöníti, egyben az alapper – amelytől függ a kártérítés jogalapja – jogerős elbírálásáig azt felfüggeszti. A felfüggesztést követően folytatódó perre az általános szabályok irányadók.

3.4.4. A „gyűlöletbeszéd-per” egyéb eljárási szabályai

[45] Az eljárás gyors jogvédelmi célzata indokolja a beavatkozás és a viszontkereset előterjesztésének tilalmát.

[46] A „gyűlöletbeszéd-perben” érvényesített sérelemdíj meghatározásának szabályai részben eltérőek az általánoshoz képest. A sérelemdíj összegét az eset összes körülményeire tekintettel kell megítélni, azonban a példálózóan felsorolt szempontok közül nem a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatását, hanem a közösségre gyakorolt hatását kell figyelembe venni. Irányadó a köztudomás-klauzula alkalmazása a hátrány bizonyításának szükségtelenségére: így a bírói gyakorlat szerint egyértelműen köztudomású hátránynak tekinthető, ha a közösség tagjára kihatóan félelemérzet kiváltására alkalmas kijelentést tesznek.^[21] Mindezen túl a sérelemdíjat az igényt érvényesítő felperesek javára egyetemlegesen, egy összegben kell megítélni; a jogvesztő keresetindítási határidőn felül ezzel hárítható el a per céljával ellentétes tömeges perindítás.

4. JEGYZETEK

-
- [1] TÖRŐ Károly: *Személyiségvédelem a polgári jogban*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1979, 419.
- [2] TÓTH Endre Tamás: „Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés): Igényérvényesítési szabályok és elvek a jelenlegi jogszabályi környezetben” in FÉZER Tamás (szerk.): *A kártérítési jog magyarázata*, Budapest, Complex, 2010, 322–323.
- [3] EBH 1999.94., BH 1999.250., Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.103/2015/4., közzétéve: BDT 2016.3519., Győri Ítéltábla Pf.I.20.043/2021/4.
- [4] A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának 2018. június 20–21. napján elfogadott 41. számú állásfoglalása.
- [5] A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának 2018. november 20–21. napján elfogadott 9. számú állásfoglalása.
- [6] BH 1999.363., BH 2007.255.
- [7] GÖRÖG Márta: „Néhány gondolat a sérelemdíj iránti igény jogutódlása kapcsán” *Biztosítás és Kockázat* 2018/1, 19.
- [8] EBH 2004.1022., BH 2005.247.
- [9] Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.698/2006/4.
- [10] Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.706/2020/4.
- [11] 2016. évi CXXX. törvény indokolása a polgári perrendtartásról. Részletes indokolás a 170. §-hoz.
- [12] Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.437/2018/4., közzétéve: ÍH 2018.94.
- [13] Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.018/2018/4., közzétéve: BDT 2019.4041.
- [14] Fővárosi Ítéltábla 2.Pkf.25.258/2020/2., közzétéve: BDT 2020.4232.
- [15] Debreceni Ítéltábla Pkf.I.20.534/2019/2., közzétéve: BDT 2020.4265.
- [16] Győri Ítéltábla Pkf.I.25.070/2021/2., közzétéve: BDT 2021.4362.
- [17] Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.449/2015/4/II.
- [18] FÉZER Tamás: „Személyiségi jogok” in OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*, Budapest, Opten, 2014, 350.
- [19] Kúria Pfv.IV.20.840/2015/7.
- [20] Az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület 2018. november 30-i ülésén elfogadott 21. számú állásfoglalása.
- [21] Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.623/2015/7.